

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ
16, 2002**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΙΚΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ – ΜΑΡΙΑ ΝΤΙΝΟΥ <i>Ένα εργαστήριο κατασκευής λίθινων αζινών στη νεολιθική Μάκρη</i>	1
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ – ΧΡΥΣΑ ΚΑΡΑΔΗΜΑ <i>Αρχαίο θέατρο Μαρώνειας</i>	9
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ – ΧΡΥΣΑ ΚΑΡΑΔΗΜΑ <i>Πρόταση αποκατάστασης-αναστήλωσης αρχαίου θεάτρου Μαρώνειας</i>	21
REINHARD JUNG <i>Η χρήση της μυκηναϊκής και πρωτογεωμετρικής κεραμικής στη Μακεδονία</i>	35
LAURENT LESPEZ – STRATIS PAPADOPOULOS <i>Palaeoenvironmental Study of prehistoric Sites on Thassos: preliminary Results of geomorphological Research</i>	47
MARKUS KOHL – ARTHUR MULLER – ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΝΙΔΑΣ – ΜΑΡΙΝΑ ΣΓΟΥΡΟΥ <i>Ο αποικισμός της Θάσου: η επανεξέταση των αρχαιολογικών δεδομένων</i>	57
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΙΜΑΤΖΙΔΗΣ <i>Ο αποικισμός της Θάσου: η επανεξέταση της κεραμικής πρώιμων φάσεων της αρχαίας πόλης</i>	73
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΤΣΩΧΟΣ <i>Το ιερό των Αιγυπτίων θεών και η λατρεία τους στους Φιλίππους μέσα από το επιγραφικό υλικό. Πρώτες παρατηρήσεις</i>	83
SAMUEL PROVOST – MICHAEL BOYD <i>Το πολεοδομικό σχέδιο των Φιλίππων. Τα πρώτα αποτελέσματα και οι προοπτικές ερευνών</i>	95
SAMUEL PROVOST – LAURENCE FOSCHIA <i>Η «Οικία των Αγρίων ζώων» στους Φιλίππους. Οι νέες ανασκαφές (2001-2002)</i>	107
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΪΜΑΡΗΣ – ΟΛΓΑ ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ – ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ <i>Φωτογραμμετρική-φωτοερμηνευτική έρευνα στην πεδιάδα των Φιλίππων</i>	119
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ <i>Ανασκαφική έρευνα 2002 στον προϊστορικό οικισμό του Αρκαδικού Δράμας</i>	131
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ <i>Ανασκαφική έρευνα ταφικών τύμβων στους Ποταμούς Δράμας (2001-2002)</i>	137
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΜΑΛΑΜΑ – ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΑΛΟΝΙΚΙΟΣ <i>Οικιστικά κατάλοιπα από την αρχαία Αμφίπολη. Σωστική ανασκαφή στο οικόπεδο Δ. Κυπριανίδη</i>	145
ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΒΑΛΛΑ <i>Φαιά Πέτρα Σιδηροκάστρου: νεότερα ευρήματα από την πρόσφατη έρευνα στο νεκροταφείο της ύστερης εποχής χαλκού</i>	157

ΣΕΒΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ	
<i>Αποτελέσματα της μελέτης του σκελετικού υλικού Φαιάς Πέτρας Σιδηροκάστρου</i>	165
ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ – ΜΙΧΑΗΛ ΒΙΟΛΑΤΖΗΣ – ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΣ – ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΤΑΓΚΟΣ	
<i>Προϊστορικές θέσεις στην ενδοχώρα του Στρυμονικού κόλπου. Νεολιθική θέση στην Ασπροβάλτα</i>	171
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΤΖΑΜΑΝΗ	
<i>Προκαταρκτική μελέτη των αρχαιοβοτανικών καταλοίπων από τη νεολιθική θέση στην Ασπροβάλτα (Παράρτημα 1 της προηγούμενης ανακοίνωσης)</i>	183
ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΟΥ	
<i>Μελέτη παλαιοζωολογικών ευρημάτων από τη νεολιθική θέση στην Ασπροβάλτα (Πα- ράρτημα 2 της προηγούμενης ανακοίνωσης)</i>	185
ΑΡΙΑ ΚΑΡΙΒΙΕΡΙ	
<i>Ανασκαφή στην Αρέθουσα το 2002</i>	191
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΖΑΝΑΒΑΡΗ – ΚΩΣΤΑΣ ΦΙΛΗΣ	
<i>Λητή Ι. Προσδιορισμός της πιθανής θέσης του νεολιθικού οικισμού</i>	197
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΖΑΝΑΒΑΡΗ – ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΤΣΟΣ – ΕΥΛΑΜΠΙΑ ΓΚΙΟΥΡΑ	
<i>Λητή ΙΙΙ. Μια νέα νεολιθική θέση στη λεκάνη του Λαγκαδά</i>	211
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΤΙΒΕΡΙΟΣ – ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΙΜΑΤΖΙΔΗΣ	
<i>Ανασκαφικές έρευνες στη Διπλή Τράπεζα της Αγκιάλου κατά το 2002</i>	223
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΕΡΑΜΑΡΗΣ – ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ – ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΣΟΛΑΚΗΣ	
<i>Η ανασκαφική έρευνα στη ΒΙ.ΠΕ.Θ. Σίνδου 2002</i>	233
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΙΓΝΑΤΙΑΔΟΥ	
<i>Έρευνα για το χαλαστραίο νίτρο</i>	241
ΕΛΕΝΗ ΛΑΜΠΡΟΘΑΝΑΣΗ-ΚΟΡΑΝΤΖΗ – ΕΛΕΝΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ – ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΟΛΟΥΚΙ- ΔΟΥ	
<i>Νέα Ευκαρπία Θεσσαλονίκης: το νεκροταφείο της εποχής του σιδήρου</i>	249
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΤΙΒΕΡΙΟΣ – ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ – ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΣΙΑΦΑΚΗ	
<i>Ανασκαφικές έρευνες στο Καραμπουρνάκι κατά το 2002: ο αρχαίος οικισμός</i>	257
ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΥΡΕΡΕΦ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑ ΧΑΒΕΛΑ	
<i>Σουρωτή 2002</i>	267
ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΥΡΕΡΕΦ	
<i>Τούμπα Θεσσαλονίκης 2002: το αρχαίο νεκροταφείο στην «Αλάνα»</i>	277
CHRISTOPHER STEIMLE	
<i>Neue Erkenntnisse zum Heiligtum der Ägyptischen Götter in Thessaloniki. Ein un- veröffentlichtes Tagebuch des Archäologen Hans von Schoenebeck</i>	291
ΜΑΡΙΑΝΑ ΚΑΡΑΜΠΕΡΗ – ΕΥΓΕΝΙΑ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΟΥ	
<i>Γαλεριανά έργα υποδομής</i>	307
ΜΑΡΙΑ ΤΣΙΜΠΙΔΟΥ-ΑΥΛΩΝΙΤΗ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ	
<i>ΧΑΝΘ 2002-2003. Νέα στοιχεία για την εκτός των τειχών Θεσσαλονίκη</i>	317
ΕΥΤΕΡΙΠΗ ΜΑΡΚΗ – ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΚΟΜΜΑΤΑΣ	
<i>Ανασκαφή στα θεμέλια του σχολικού κτηρίου της οδού Ιασονίδου 6</i>	327

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ ΚΑΡΥΔΑΣ	
<i>Ανασκαφές μεταξύ των οδών Αγ. Σοφίας και Γύζη</i>	337
ΓΕΩΡΓΙΑ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ	
<i>Εντοπισμός, καταγραφή και αξιολόγηση ιστορικού συνόλου παραγωγής ασβέστου στην περιοχή Ασβεστοχωρίου του Ν. Θεσσαλονίκης</i>	347
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ	
<i>Τοπογραφικά νομού Κιλκίς</i>	361
ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ ΜΠΙΛΟΥΚΑ – ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΑΙΚΟΣ	
<i>Νέα Καλλικράτεια 2002. Η ανασκαφική έρευνα στον αρχαίο οικισμό</i>	375
ΕΛΙΣΑΒΕΤ-ΜΠΕΤΤΙΝΑ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ – ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΥΓΕΡΟΣ – ΙΩΑΝΝΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ	
<i>Εγκατάσταση της εποχής χαλκού στη Σίβηρη Χαλκιδικής</i>	385
ΙΩΑΚΕΙΜ ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΣ – ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΛΙΟΜΠΕΗΣ	
<i>Προχριστιανικές αρχαιότητες στον Άθω</i>	391
ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΤΣΑΚΗΣ – PAUL HALSTEAD	
<i>Ανασκαφή στα νεολιθικά Παλιάμπελα Κολινδρού</i>	407
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΝΤΕΡΜΑΛΗΣ	
<i>Δίον 2002. Η αγορά και άλλα</i>	417
ΕΥΤΕΡΠΗ ΜΑΡΚΗ	
<i>Χρονικό και προοπτικές δύο ανασκαφών στην Πιερία</i>	427
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΚΑΜΑΤΗΣ	
<i>Αγορά Πέλλας. Ανασκαφική περίοδος 2002</i>	437
ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Ανάκτορο Πέλλας 2002: «βασιλείος κάραβος»</i>	447
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ-ΠΑΠΑΝΘΙΜΟΥ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΙΛΑΛΗ-ΠΑΠΑΣΤΕΡΙΟΥ	
<i>Αρχοντικό 2002: παρόν και μέλλον</i>	457
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ – ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Ανασκαφή στη δυτική νεκρόπολη του Αρχοντικού Πέλλας κατά το 2002</i>	465
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΑΑΤΣΟΓΛΟΥ-ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ	
<i>Βεργίνα 2000-2002. Ανασκαφή στο Ιερό της Εύκλειας</i>	479
ΣΤΕΛΛΑ ΔΡΟΥΓΟΥ	
<i>Βεργίνα 2002. Αιγών εικόνες</i>	491
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΤΤΑΡΙΔΗ	
<i>Η ανασκαφή στη νεκρόπολη των Αιγών το 2001</i>	497
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΤΤΑΡΙΔΗ	
<i>Η ανασκαφή στη Τζαμάλα Βερμίου το 2001. Μεγάλα έργα και αρχαιότητες</i>	501
LAURA WYNN ANTİKAS – ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ANTİKAS	
<i>Τζαμάλα IV: κοινά και τραυματικά περιστατικά σε σκελετούς της ύστερης εποχής χαλκού και πρώιμης εποχής σιδήρου</i>	509
ΝΙΚΟΣ ΜΕΡΟΥΣΗΣ	
<i>Η διακοσμημένη κεραμική από τον νεολιθικό Πολυπλάτανο: προκαταρκτικές παρατηρήσεις</i>	519

ΛΙΑΝΑ ΣΤΕΦΑΝΗ	
<i>Η οργάνωση του χώρου σε μια ημιορεινή περιοχή του Βερμίου: το παράδειγμα της Λευκόπετρας Ημαθίας</i>	531
ΛΙΑΝΑ ΣΤΕΦΑΝΗ	
<i>Οι ανασκαφές στη Μικρή Σάντα Βερμίου: από τον προϊστορικό οικισμό στην ελληνιστική κόμη</i>	545
ΑΡΕΤΗ ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗ-ΜΕΤΟΚΗ	
<i>Αλιάκμων 2001-2002. Σωστική ανασκαφή σε δύο οικισμούς της αρχαιότερης και μέσης νεολιθικής περιόδου</i>	557
ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΑΛΛΑΜΑΝΗ-ΣΟΥΡΗ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΥΚΟΥΒΟΥ – ΕΙΡΗΝΗ ΨΑΡΡΑ	
<i>Το κτηριακό συγκρότημα της Μιέζας: ερμηνευτικές προσεγγίσεις και προοπτικές της έρευνας</i>	571
ΑΓΑΘΟΝΙΚΗ ΤΣΙΛΙΠΑΚΟΥ – ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΑΤΙΔΟΥ-ΜΠΙΖΕΤΑ	
<i>Σωστική ανασκαφή μεταβυζαντινού οικισμού στη θέση «Μαυρομουριά» Ασωμάτων Ημαθίας στον άξονα της Εγνατίας οδού</i>	585
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΤΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ	
<i>Αιανή. Η έκθεση στο Αρχαιολογικό Μουσείο</i>	601
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΤΣΟΥΓΓΑΡΗΣ – ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΣΑΛΩΝΙΔΗΣ – Α. ΔΟΥΜΑ – Χ. ΣΑΡΡΗΓΙΑΝ-ΝΙΔΟΥ	
<i>Κολοκυνθού: ένας νέος παραποτάμιος νεολιθικός οικισμός του Ν. Καστοριάς</i>	625
ΤΡΥΦΩΝ ΓΙΑΓΚΟΥΛΗΣ – ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗ	
<i>Δισπηλιό 2002. Εικόνες ενός (απο)δομημένου χώρου</i>	641
ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΧΑΤΖΗΤΟΥΛΟΥΣΗΣ – ΕΛΕΝΗ ΜΑΥΡΟΜΑΤΑΚΗ	
<i>Ανασκαφή Δισπηλιού 2002: «το ξύλο βγήκε από τον παράδεισο»</i>	649
ΣΤΕΛΛΑ ΔΡΟΥΓΟΥ – ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΑΛΛΙΝΗ	
<i>Η ανασκαφή στο Καστρί Πολυνερίου του Ν. Γρεβενών 2002</i>	663
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΙΚΟΥΛΑΣ	
<i>Διασχίζοντας την Πίνδο. Α' περίοδος (2002-03): Ν. Γρεβενών</i>	669
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΔΡΟΣΟΥ	
<i>Καθολικό μονής Κοιμήσεως της Θεοτόκου Σπηλαίου. Παρουσίαση της μελέτης και των εργασιών αποκατάστασης</i>	679

Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΤΗ ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΤΩΝ ΑΙΓΩΝ ΤΟ 2001

Μια παράνομη εκσκαφή στάθηκε η αιτία να ερευνηθεί ένας από τους εκατοντάδες τύμβους της νεκρόπολης των Αιγών που βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο του νεκροταφείου, δίπλα από τον δημόσιο δρόμο που συνδέει τη Βεργίνα με τα Παλατίτσια. Με διάμετρο περίπου 20 και ύψος περίπου 1,5 μ. ο τύμβος αυτός ήταν μάλλον μικρός και η εξωτερική του εικόνα δεν παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ωστόσο η ανασκαφή του έδωσε την ευκαιρία να αποσαφηνιστεί το ζήτημα της αλληλουχίας των χρήσεων των μνημείων αυτών στις διάφορες ιστορικές περιόδους, ενώ ορισμένα νέα επιμέρους στοιχεία που αποκτήθηκαν εμπλουτίζουν χωρίς να ανατρέπουν την εικόνα των ταφικών εθίμων στις Αιγές που έχουμε ήδη¹ σχηματίσει.

Όπως δείχνει η κεραμική και μια χάλκινη οκτώσχημη πόρπη, ένας τύμβος με το ίδιο περίπου ύψος και μάλλον μικρότερη διάμετρο είχε κατασκευαστεί στη θέση αυτή για να σκεπάσει μία ή περισσότερες ταφές της πρώιμης εποχής του σιδήρου. Στη φάση αυτή φαίνεται να ανήκει ο μισοκατεστραμμένος αργολιθοδομικός περίβολος που «κόπηκε» από τις νεότερες ταφικές κατασκευές.

Αργότερα, στα χρόνια της βασιλείας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, όταν στον χώρο στα νοτιοδυτικά του νεκροταφείου προς την περιοχή του τάφου του Φιλίππου Β' είχε αρχίσει να δημιουργείται το αδιαχώρητο, κάποιοι αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν το αρχαίο μνημείο για να θάψουν τους δικούς τους νεκρούς. Άνοιξαν έναν μεγάλο λάκκο και μέσα σε αυτόν έκαψαν τη νεκρή (γυναίκα ή νεαρό κορίτσι) μαζί με τα κτερίσματά της. Στη θέση της ταφικής πυράς βρέθηκαν τα χρυσά σκουλαρίκια της, οι βελόνες από τις χάλκινες πόρπες της, μια πελίκη και ένας μεγάλος μελαμβαφής κάνθαρος, διακοσμημένος με επιχρυσωμένο στεφάνι στον λαιμό του, ένας ασκός, τέσσερα σκυφίδια, ένα μυροδοχείο-αμφορίσκος και ένας αβαφής αρυτήρας.

Όταν έσβησε η φωτιά έσκαψαν δίπλα από την πυρά και κατασκεύασαν με ωμά πλιθιά μια τετράγωνη υπόγεια θήκη μέσα στην οποία τοποθέτησαν την ξύλινη λάρνακα με τα καμένα οστά της νεκρής. Συνεχίζοντας το αρχαίο έθιμο που την πρώτη καταγραφή του βρίσκουμε στον Όμηρο², ολόγυρα από θήκη και πυρά έκαναν έναν κύκλο με πέτρες, ο οποίος «έκοψε» στα βορειοδυτικά τον περίβολο της πρώιμης εποχής του σιδήρου, και ξαναῦψωσαν τον τύμβο.

1. Βλ. Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 10Α, 1996, 79-92· της ίδιας, «Το έθιμο της καύσης και οι Μακεδόνες», Καύσεις στην εποχή του χαλκού και την πρώιμη εποχή του σιδήρου. Πρακτικά συμποσίου. Ρόδος 29/4-2/5/1999 (2001) 359-371 με βιβλ. και «Discovering Aegae, the old Macedonian capital» in Excavating Classical Culture, Studies in Classical Archaeology 1 (2002) 75-82.

2. Ιλιάς Ψ 255-257.

Λίγο αργότερα στα βορειοδυτικά –μέσα στα όρια του παλιού περιβόλου– θάφτηκε ένα παιδί, πιθανότατα ένα αγόρι, ένας μαθητής, όπως δείχνει η γραφίδα που είχε μαζί του. Και αυτός ο νεκρός ήταν καμένος. Τα οστά του φυλαγμένα σε ξύλινη λάρνακα είχαν αποθεθεί σε τετράγωνη ευρύχωρη θήκη από πλιθιά, το δάπεδο της οποίας ήταν επιχρισμένο με κίτρινο πηλόχωμα. Μέσα στη θήκη υπήρχαν και τα νεκρικά δώρα: η σιδερένια γραφίδα, ένα ασημένιο κουταλάκι, κομμάτια από ένα ειδώλιο, μια μικρογραφική πρόχους και ένα χάλκινο κήτος που θα διακοσμούσε κάποιο ξύλινο αντικείμενο, μια πυξίδα ή ένα παιχνίδι, πάντως όχι τη λάρνακα, αφού, όπως δείχνουν τα ίχνη των οστών, αυτή βρισκόταν σε άλλο σημείο.

Στο τέλος του αιώνα θάφτηκε στον τύμβο ακόμη ένας νεκρός σε έναν πλινθόκτιστο τάφο που κατασκευάστηκε στα βόρεια του προηγούμενου. Ο τάφος αυτός ήταν συλημένος. Στην επίχωσή του ωστόσο βρέθηκαν κομμάτια από αγγεία που είχαν καεί και πιθανότατα προέρχονται από την ταφική πυρά του νεκρού.

Επάνω από τους τάφους της γυναίκας και του παιδιού διαπιστώθηκαν τα ίχνη των νεκρικών τελετών: σημάδια από εναγιστικές πυρές και κομμάτια από δύο σπασμένους αρυτήρες που θα είχαν χρησιμοποιηθεί για τις χοές.

Πολύ πιο ενδιαφέροντα στοιχεία, ωστόσο, δίνει η ανασκαφή ενός οικοπέδου που βρίσκεται στα νοτιοανατολικά των βασιλικών τάφων, κοντά στο Δημαρχείο της Βεργίνας, στην καρδιά της νεκρόπολης των ιστορικών χρόνων. Σε μια έκταση ενός στρέμματος, που ακόμη δεν έχει ανασκαφεί πλήρως, ήρθαν ως τώρα στο φως συνολικά ογδόντα ταφές.

Εύκολα διακρίνονται οι δύο ορίζοντες χρήσης του χώρου, ο στρωματογραφικά υπερκείμενος που αντιστοιχεί στα ύστερα ελληνιστικά και στα πρώιμα αυτοκρατορικά χρόνια (2ος αι. π.Χ. - 1ος αι. μ.Χ.), την τελευταία φάση της πόλης των Αιγών δηλαδή, και τον υποκείμενο που αντιστοιχεί στη φάση της ακμής της πόλης με ταφές που χρονολογούνται από τον 6ο μέχρι το τέλος του 4ου προχριστιανικού αιώνα.

Οι ταφές των ύστερων χρόνων βρίσκονται συνήθως ψηλά, σχεδόν στο επιφανειακό στρώμα του οικοπέδου που είχε ισοπεδωθεί από τη χρήση των νεότερων χρόνων, γεγονός που δεν επιτρέπει συμπεράσματα σχετικά με την υπέργεια σήμανση, όμως είναι πολύ πιθανό ότι και εδώ θα υπήρχαν κυκλικοί αργολιθοδομικοί περίβολοι και χαμηλοί χωμάτινοι τύμβοι. Οι τάφοι της φάσης αυτής είναι διάσπαρτοι στον χώρο ανάμεσα από τους παλιότερους, αρκετούς από τους οποίους μοιάζουν να τους αγνοούν και τους «κόβουν» ή τους επικαλύπτουν. Ο προσανατολισμός που επικρατεί είναι κατά τον άξονα Α-Δ, υπάρχουν όμως και μια δυο αποκλίσεις. Οι τάφοι είναι απλοί λάκκοι, κιβωτιόσχημοι χτισμένοι με πλιθιά ή –σπανίως– σχιστόπλακες και κεραμοσκεπείς. Υπάρχουν δύο καύσεις, στη μια μάλιστα περίπτωση βρέθηκαν και τα υπολείμματα της ταφικής πυράς με τα καμένα αγγεία που είχαν προσφερθεί στον νεκρό, οι περισσότεροι όμως νεκροί ήταν ενταφιασμένοι. Πολλές από τις ταφές είναι ακτέριστες, ενώ και όπου υπάρχουν τα κτερίσματα είναι συνήθως φτωχά και αντικατοπτρίζουν τη γενικότερη παρακμή της πόλης στα χρόνια της ρωμαιοκρατίας.

Μετά την αφαίρεση του υστεροελληνιστικού στρώματος εμφανίζονται οι λάκκοι των παλαιότερων ταφών. Βρέθηκαν δεκατρείς τάφοι των υστεροαρχαϊκών χρόνων,

δώδεκα του 5ου και τριάντα ένας του 4ου αι. π.Χ., από τους οποίους μόνον επτά χρονολογούνται στο τελευταίο τρίτο του αιώνα.

Στη βορειοδυτική γωνία του οικοπέδου πιθανότατα υπήρχε ταφή των πρώιμων αρχαϊκών χρόνων που διαταράχτηκε όπως δείχνουν τα κομμάτια από έναν κάνθαρο, μια οينوχόη και μια σιδερένια περόνη που βρέθηκαν εκεί. Με εξαίρεση τρεις πλινθόκτιστους του 4ου αιώνα όλοι οι άλλοι τάφοι ήταν απλοί λάκκοι, μεγαλύτεροι ή μικρότεροι, με ή χωρίς πατάρι.

Όπως συμβαίνει στα νεκροταφεία της ορεινής Μακεδονίδος³ από τον 6ο αιώνα μέχρι τα ύστερα χρόνια της βασιλείας του Φιλίππου Β' όλοι οι τάφοι είναι προσανατολισμένοι κατά τον άξονα Β-Ν και διατάσσονται σε κανονικές σειρές που κινούνται σχεδόν παράλληλα στον χώρο, δίνοντας την εντύπωση ενός καλά οργανωμένου νεκροταφείου. Μέσα στις σειρές διακρίνονται ομάδες τάφων που βρίσκονται πολύ κοντά ο ένας στον άλλο και μας αφήνουν να μαντέψουμε τη στενή σχέση των κατόχων τους. Οι ενδείξεις που έχουμε μας επιτρέπουν να πούμε ότι σε όλες τις περιπτώσεις και ανεξάρτητα από το φύλο τους οι νεκροί ήταν ξαπλωμένοι με το κεφάλι προς τον νότο.

Σε αρκετούς από τους παλιότερους λάκκους στο πλάι ή προς το μέρος των ποδιών του νεκρού υπάρχουν τεράστιες πέτρες που συνήθως μοιάζουν πεσμένες και πάντως μετακινημένες από την αρχική τους θέση. Η επανάληψη αυτού του φαινομένου δίνει την εντύπωση ότι δεν είναι τυχαίο. Δεν αποκλείεται οι ογκόλιθοι αυτοί να είχαν χρησιμοποιηθεί αρχικά για τη σήμανση των ταφών.

Με ελάχιστες εξαιρέσεις που μετριούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού όλες οι ταφές είχαν διαταραχτεί και διαρπαγεί με βίαιο τρόπο. Όπως έχει επισημανθεί και άλλοτε⁴ το φαινόμενο αυτό που δεν αφορά μόνο στους μεγάλους κτιστούς τάφους αλλά επεκτείνεται και στους απλούστερους λακκοειδείς δεν μπορεί να ερμηνευτεί σαν απλή σύληση και οπωσδήποτε δε βρίσκει αντιστοιχία με ότι συνήθως συμβαίνει σε άλλα αρχαία νεκροταφεία. Πιστεύω ότι εδώ πρόκειται για μια συστηματική λεηλασία μια συνολική καταστροφή της νεκρόπολης που δεν μπορεί να είναι άλλη από αυτή που διέπραξαν οι Γαλάτες μισθοφόροι του Πύρρου, όταν κατέλαβαν τις Αιγές, όχι μόνο για να κλέψουν αλλά κυρίως για να προσβάλουν και να ταπεινώσουν τους Μακεδόνες, καθυβρίζοντας τα ιερά και τα όσια τους, ένα γεγονός που όπως φαίνεται χαραχτηκε βαθιά στη μνήμη όσων το έζησαν και ο Πλούταρχος που έγραψε αρκετούς αιώνες αργότερα θεώρησε σκόπιμο να το αναφέρει⁵.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τα αντικείμενα που βρίσκονται κοντά στα πόδια των νεκρών –συνήθως πήλινα αγγεία– και δεν παρουσίαζαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους ιερόσυλους δεν πειράχτηκαν. Έτσι ακόμη και σε λεηλατημένους τάφους τα βρίσκουμε στη θέση τους και μαζί με τα ευρήματα των επιχώσεων βοηθούν να σχηματίσουμε μια εικόνα της πραγματικής κατάστασης. Φυσικά δεν πρόκειται για ταφές εξεχόντων, ωστόσο το είδος και η ποιότητα των κτερισμάτων μαρτυρεί τη γενι-

3. Βλ. Α. Κοτταρίδη – Χ. Μπρεκουλάκη, ΑΕΜΘ 11, 1997, 109-114.

4. Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 12, 1998, 406-407 και ΑΕΜΘ 3, 1989, 1-11.

5. Πύρρος 26,11.

κότερη ευημερία της πόλης τον 6ο και τον 5ο προχριστιανικούς αιώνες.

Τα κορινθιακά εξάλειπτρα και οι μεγάλες κοτύλες είναι ιδιαίτερα δημοφιλή ενώ δε λείπουν και οι αρύβαλοι, τα πολύτιμα γυάλινα μυροδοχεία και οι ιδιόμορφες ντόπιες κύλικες. Τον 5ο αιώνα οι κοτύλες δίνουν τη θέση τους στους σκύφους που μαζί με τα σκυφίδια θα κυριαρχήσουν μέχρι τα χρόνια του Αλεξάνδρου Γ', ενώ τα κάθε είδους ληκύθια αντικαθιστούν τα εξάλειπτρα. Υπήρχαν ακόμη και λευκές ληκυθοί (βρέθηκαν θραύσματα) που όπως φαίνεται ήταν της μόδας στις Αιγές στα χρόνια του πελοποννησιακού πολέμου.

Τα ειδώλια ήταν λιγοστά, όπως και τα κοσμήματα που ξέφυγαν τη διαρπαγή, κυρίως χάντρες και δαχτυλίδια-σφραγίδες. Φυσικά υπήρχαν όπλα: δόρατα, ακόντια, μαχαίρια, ακόμη και σπαθιά. Την εντύπωση της ευμάρειας ενισχύει η παρουσία μετ'άλλινων σκευών και εξαρτημάτων που όντας πάντα πολύτιμα αποτελούν προσφιλή λεία των κάθε είδους λεηλατητών.

Τέλος, αξίζει να αναφερθούν οι «αλατιέρες» ένα είδος αγγείων που απόκτησαν τελευταία απρόσμενη δημοσιότητα με την εμπλοκή τους στη συζήτηση για την ταύτιση του νεκρού του τάφου του Φιλίππου Β'. Τα αντικείμενα αυτά εμφανίζονται στις Αιγές από τα αρχαϊκά χρόνια και εξακολουθούν να υπάρχουν μέχρι τα χρόνια του Φιλίππου Β', του Αλεξάνδρου Γ' και αργότερα. Προέρχονται από προσεκτικά ανασκαμμένα κλειστά ταφικά σύνολα, μπορούν να χρονολογηθούν με κάθε δυνατή ακρίβεια και προσφέρουν επαρκή εικονογράφηση της τυπολογικής εξέλιξης του είδους.

Η συνεχής ανασκαφή της νεκρόπολης των Αιγών δίνει κάθε χρόνο πολύτιμα στοιχεία που φωτίζουν όλο και περισσότερο την εικόνα της πρώτης πόλης των Μακεδόνων, ωστόσο το συναρπαστικότερο εύρημα μετά την ανακάλυψη του τάφου της Ευρυδίκης το 1987 είναι το μνημειώδες τείχος που ερευνά τα τελευταία χρόνια ο αν. καθηγητής Π. Φάκλαρης και που ελπίζουμε σύντομα να ανακοινωθεί από τον ανασκαφέα.

*Έδεσσα,
ΙΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων*

Αγγελική Κοτταρίδη